

Pradžia > ... > Nagrinėjimas Teisme > Civilinės Bylos > Įrodymų Rinkimas > Germany

Įrodymų rinkimas

Turinį pateikė

European Judicial Network
(in civil and commercial
matters)

 Vokietija

1 Įrodinėjimo pareiga

1.1 Kokios yra įrodinėjimo pareigos paskirstymo taisyklės?

Iš esmės civiliniame procese kiekviena šalis privalo įrodyti faktines aplinkybes, susijusias su jai palankios teisės normos taikymo sąlygomis. Dėl šios priežasties prievolės įrodyti paskirstymas dažnai grindžiamas materialinės civilinės teisės nuostatomis, pvz., Civiliniu kodeksu (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch*, BGB); šiose nuostatose išdėstyti reikalavimo pagrindai, papildomos normos, teisių gynimo priemonės ir kiti prieštaravimai. Jeigu įvykdomas teisinis principas, kuriuo faktinės aplinkybės kaip teisiniai padariniai priskiriamos reikalavimui (pavyzdžiui, Civilinio kodekso 433 straipsnis dėl pardavimo sutarties sudarymo), paprastai šias faktines aplinkybes turi pateikti (įrodymų pateikimo principas) šalis, kelianti atitinkamą reikalavimą (pavyzdžiui, reikalavimą sumokėti pirkimo kainą), o jeigu priešinga šalis tas faktines aplinkybes ginčija, faktines aplinkybes pateikianti šalis privalo jas įrodyti. Kita vertus, priešinga šalis turi nurodyti ir įrodyti teisę įgyvendinti priešingas teises ar pateikti prieštaravimus (pvz., dėl prievolės įvykdymo). Jeigu išnaudojus visas priimtinas įrodymų pateikimo procesines priemones vis dar abejojama dėl esminės faktinės aplinkybės, reikia priimti sprendimą, nustatantį, kuriai iš šalių priklauso prievolė įrodyti. Šalis, kuri, remiantis prievolės įrodyti taisyklėmis, turi pateikti atitinkamos faktinės aplinkybės įrodymus, pralaimi bylą, jeigu šios prievolės neįvykdo.

1.2 Ar yra normų, atleidžiančių nuo pareigos įrodyti tam tikrus faktus? Kokiais atvejais? Ar galima tam tikrą teisinę prielaidą paneigti pateikiant įrodymus?

Vokietijos teisėje numatytos įvairios prievolės įrodyti sumažinimo formos, net ir prievolės įrodyti perkėlimas priešingai šaliai. Visų pirma:

1. Prievolės įrodyti perkėlimas

Civiliniame procese prievolė įrodyti gali būti perkelta, jeigu pagrindinė norma, pagal kurią kiekviena šalis turi įrodyti jai palankias faktines aplinkybes, taikoma priešingai. Perkėlus prievolę įrodyti priešingai šaliai, priešinga šalis turi įrodyti kitai šaliai palankios faktinės aplinkybės nebuvimą. Pavyzdžiui, Civilinio kodekso 477 straipsnyje numatytos sąlygos dėl prievolės įrodyti perkėlimo priešingai šaliai prekybos teisėje. Civilinio kodekso 477 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje teigiama: „Jeigu per metus nuo rizikos perėjimo dienos tampa akivaizdu, kad prekių būklė prieštarauja Civilinio kodekso 434 straipsnio arba 475b straipsnio reikalavimams, preziumuojama, kad prekės jau buvo su trūkumais, kai rizika perėjo, nebent ši prezumpcija nesuderinama su prekių pobūdžiu arba jų trūkumais<...>“. Šiuo atveju pirkėjas neprivalo įrodyti, kad trūkumas jau buvo pristatymo metu, o pardavėjas privalo įrodyti, kad tuo metu trūkumo nebuvo.

2. Prievolės įrodyti sumažinimas

a. Įstatyminėje prezumpcijoje (vok. *gesetzliche Vermutung*) teisiškai nustatyta, kad tam tikromis aplinkybėmis (kurios yra prezumpcijos pagrindas) turi būti daroma prielaida, kad egzistuoja papildomos aplinkybės ir kad jomis reikia remtis atliekant teisinį įvertinimą. Įstatyminėmis prezumpcijomis vienai iš šalių sumažinama prievolė įrodyti, nes ji turi pateikti ir įrodyti tik tas faktines aplinkybes, kuriomis grindžiama prezumpcija. Priešingai įrodyti

leidžiama pagal Civilinio proceso kodekso (vok. *Zivilprozessordnung*, ZPO) 292 straipsnį. Įstatyminės prezumpcijos gali būti susijusios su faktinėmis aplinkybėmis, pavyzdžiui, tai gali būti prezumpcija, kad nekilnojamojo turto įkeitimo sertifikatas yra perduotas kreditoriui remiantis disponavimo šiuo sertifikatu teise (Civilinio kodekso 1117 straipsnio 3 dalis). Jos taip pat gali būti susijusios su teisėmis, pvz., tai gali būti prezumpcija, kad paveldėjimo sertifikato savininkas turi paveldėtojo statusą (Civilinio kodekso 2365 straipsnis).

b. Faktinė prielaida (vok. *tatsächliche Vermutung*) daroma, jeigu teismas, remdamasis savo arba eksperto patirtimi, gali neįrodytas faktines aplinkybes atskirti nuo įrodytų faktinių aplinkybių (**netiesioginiai įrodymai**). Pavyzdžiui, iš netiesioginių įrodymų galima daryti išvadą, kad temperatūra konkrečiu metu buvo gerokai aukštesnė už nulį, todėl, remiantis bendra patirtimi, konkretus asmuo tuo metu negalėjo paslysti ant plikledžio. Priešinga šalis prielaidą gali ginčyti remdamasi faktinėmis aplinkybėmis, keliančiomis didelių abejonių dėl to, ar įvykis iš tikrųjų buvo būdingas įprastai įvykių eigai.

3. Teismų praktikoje prievolė įrodyti vis dažniau apibrėžiama remiantis teisingumo principu ir sąžiningu interesų suderinimu konkrečiose rizikos srityse. Svarbiausi pavyzdžiai yra šie:

- Atsakomybė už gaminius su trūkumais (pagal Civilinio kodekso 823 straipsnio 1 dalį)

Prievolė įrodyti, kad gaminyje turi trūkumų, kad buvo pažeistos teisės ir kad tarp šių dviejų faktinių aplinkybių yra priežastinis ryšys, tenka ieškovui. Kita vertus, gamintojas turi prievolę įrodyti, kad jis laikėsi jam nustatytų organizavimo, instrukcijų parengimo, priežiūros po pardavimo ir pavojingų atsitikimų prevencijos prievolių, todėl kaltės jam negalima priskirti.

- Informavimo ir konsultavimo pareigos

Jeigu konkrečios sutartyje nustatytos informavimo ir konsultavimo pareigos nėra vykdomos, kalta šalis turi pareigą įrodyti, kad žala būtų atsiradusi, net jeigu ji būtų laikiusis pareigų. Galioja prezumpcija, kad žalą patyrusi šalis veikė pagal jai suteiktą informaciją.

1.3 Kiek teismas turi būti įsitikinęs tam tikro fakto egzistavimu, kad galėtų juo pagrįsti savo sprendimą?

Civilinio proceso kodekso 286 straipsnyje nustatytas pagrindinis civilinio proceso teisės principas – laisvas įrodymų vertinimas (vok. *Freiheit der Beweiswürdigung*). Pagal šį principą teismas turi teisę savo nuožiūra, atsižvelgdamas į visą bylos turinį ir išvadas, prie kurių buvo prieita remiantis visais surinktais įrodymais, nuspręsti, ar faktinė prielaida yra teisinga, ar klaidinga.

Vien didesnė negu 50 proc. arba kita didelė tikimybė nėra pakankama faktinei aplinkybei įrodyti, tačiau, kita vertus, visos abejonės neprivalo būti atmetos. Turi būti įtikinamas tikrumo laipsnis, kurio pakanka praktikoje ir kuriuo remiantis užgožiamos bet kokios likusios abejonės, tačiau jų visiškai atmesti nebūtina.

Galioja išimtis, susijusi su būtinu įrodymų laipsniu tais atvejais, kai įstatyme nustatyta, kad pakanka *prima facie* įrodymų (pavyzdžiui, laikinųjų apsaugos priemonių atveju). Teiginys yra *prima facie* teisingas, jeigu yra didesnė negu 50 proc. tikimybė, kad jis yra teisingas. Norėdamos įrodyti *prima facie* teisingumą, šalys nėra įpareigosos vadovautis griežtomis įrodymų taisyklėmis (liudytojais, dokumentais, teismo atliekamomis apžiūromis, ekspertų įrodymais arba šalių apklausa). Pavyzdžiui, gali būti leidžiama atlikti patvirtinimą prisiekus (Civilinio proceso kodekso 294 straipsnis).

2 Įrodymų rinkimas

2.1 Ar įrodymai visuomet renkami šalies prašymu, ar tam tikrais atvejais teisėjas įrodymus gali rinkti ir savo iniciatyva?

Civiliniame procese galioja principas, kad problemas kelia ir atitinkamus įrodymus pateikia tik šalys. Teismas savo iniciatyva negali nurodyti medžiagos, kuria pagrįstų savo sprendimą. Geriausiu atveju teismas turi pareigą teikti informaciją ir konsultacijas pagal Civilinio proceso kodekso 139 straipsnį.

Kai kuriais atvejais išimties tvarka teismas įrodymus gali rinkti savo iniciatyva, t. y. prieštaraudamas principui, pagal kurį įrodymus šalys turi pateikti pačios, tačiau tai jis turi daryti siekdamas, kad šalys byloje nurodytų

pagrįstas faktines aplinkybes, ir negali siekti pats iširti faktinių aplinkybių.

Todėl teismas savo iniciatyva gali nurodyti atlikti patikrinimus, pateikti ataskaitas ir konsultuotis su ekspertais (Civilinio proceso kodekso 144 straipsnis), pateikti dokumentus (142 straipsnis) ir papildomai apklausti šalį (448 straipsnis). Teismas šalį taip pat gali apklausti savo iniciatyva (448 straipsnis). Tačiau turi būti pasiektas tam tikras pradinis faktinės aplinkybės, kurią reikia įrodyti, tikėtinumo laipsnis.

Ne ginčo tvarka nagrinėjamosiose bylose (pvz., dėl globos ir paveldėjimo) ir šeimos bylose (pvz., dėl vaiko globos ir tėvystės), kurios nėra ginčai (t. y. joms netaikomos Civilinio proceso kodekse nustatytos įrodinėjimo teisės normos), pagal Šeimos bylų ir ne ginčo tvarka nagrinėjamųjų bylų proceso įstatymo (vok. *Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*, FamFG) 26 straipsnį taikomas *ex officio* tyrimo principas. Tai reiškia, kad pats teismas savo iniciatyva nustato sprendimui priimti aktualias faktines aplinkybes ir tinkama forma surenka būtinus įrodymus. Šiuo klausimu teismas nėra saistomas šalių pareiškimų. Bylose dėl santuokos (pvz., bylose dėl santuokos nutraukimo) ir ginčo tvarka nagrinėjamosiose šeimos bylose (pvz., tam tikrose bylose dėl išlaikymo) taikomos kitokios taisyklės (įstatymo 113 straipsnis).

2.2 Jeigu šalies prašymas rinkti įrodymus patenkinamas, kokie veiksmai atliekami toliau?

Oficialūs įrodymai:

kai šalys ginčija tam tikras faktines aplinkybes, Civilinio proceso kodekse nurodyta oficiali įrodinėjimo procedūra, pagal kurią įrodymus galima surinkti tokiomis įrodinėjimo priemonėmis: ekspertų parodymais, teismo atliekama vizualine apžiūra, dokumentais, liudytojų parodymais ir šalių apklausomis (žr. toliau). Po to, kai šalis pasiūlo surinkti įrodymus, teismas nurodo surinkti faktinių aplinkybių, kurias reikia įrodyti, įrodymus. Tai paprastai daroma nesiimant kokių nors oficialių veiksmų žodinio bylos nagrinėjimo metu arba priimant nutartį dėl įrodymų surinkimo pagal Civilinio proceso kodekso 358 straipsnį. Pagal Kodekso 359 straipsnį nutartyje dėl įrodymų surinkimo turi būti konkrečiai nurodytos faktinės aplinkybės, kurių įrodymus siekiama surinkti, konkretūs įrodymai, kuriuos reikia surinkti, taip pat liudytojų ir ekspertų, kurie turi būti apklausti, arba šalių, kurios turi būti apklaustos, vardai ir pavardės ir įrodymais besiremianti šalis.

Paskui įrodymai renkami pagal atitinkamas teisės nuostatas (Civilinio proceso kodekso 355–484 straipsniai). Reikia laikytis principų, kad įrodymai turėtų būti renkami tiesiogiai (355 straipsnis) ir kad šalys gali dalyvauti renkant įrodymus (357 straipsnis).

Pagal tiesioginio įrodymų rinkimo principą įrodymai turi būti pateikiami bylą nagrinėjančiam teismui, nes būtent šis teismas turi juos įvertinti. Išimtyms taikomos tik tais atvejais, kai, vadovaujantis įstatymu, atsakomybė už įrodymų rinkimą gali būti perduota bylą nagrinėjančio teismo pareigūnui (Civilinio proceso kodekso 361 straipsnis) arba kitam teismui (362 straipsnis). Pagal šalių dalyvavimo renkant įrodymus principą šalys turi teisę ne tik dalyvauti apklausiant liudytojus, bet ir užduoti jiems klausimų (397 straipsnis).

Pagal Civilinio proceso kodekso 285 straipsnį surinkti įrodymai paskui aptariami per žodinio bylos nagrinėjimo posėdį. Pagal kodekso 286 straipsnį teismas privalo faktines aplinkybes nustatyti remdamasis visa bylos nagrinėjimo medžiaga, įskaitant surinktus įrodymus; šiuo atveju teismas įrodymus vertina laisvai.

Neoficialus įrodymų rinkimas:

Skirtingai negu oficialių įrodymų atveju, neoficialiai renkant įrodymus faktines aplinkybes galima nustatyti bet kuriomis įrodinėjimo priemonėmis, kurias teismas laiko reikalingomis, ir toks įrodymų rinkimas iš esmės gali vykti nesilaikant oficialių reikalavimų. Pagal Civilinio proceso kodekso 284 straipsnį neoficialiai rinkti įrodymus civiliniame procese leidžiama tik šalims sutikus.

Jeigu pagal Šeimos bylų ir ne ginčo tvarka nagrinėjamųjų bylų proceso įstatymą nagrinėjamosiose bylose oficialiai rinkti įrodymus pagal įstatymą nereikalaujama, teismas, siekdamas įsitikinti faktinėmis aplinkybėmis, gali įrodymus rinkti tiek oficialiai, tiek neoficialiai (įstatymo 29 ir 30 straipsniai). Šalys galimus įrodymus gali nurodyti teismui, tačiau tik teismas pats savo nuožiūra nustato įrodymų surinkimo reikalingumą ir mastą ir įrodymų rinkimo pobūdį.

2.3 Kokiais atvejais teismas gali atmesti šalies prašymą gauti įrodymus?

Prašymas leisti pateikti įrodymus gali būti atmestas remiantis procesiniais pagrindais arba taisyklėmis, kuriomis reglamentuojami įrodymai, jeigu:

- faktinių aplinkybių nereikia įrodinėti pateikiant įrodymus, t. y. faktinės aplinkybės jau yra įrodytos arba akivaizdžios ar neiginčijamos;
- faktinės aplinkybės nėra esminės, t. y. negali turėti jokios įtakos priimant sprendimą;
- tariamoms faktinėms aplinkybėms įrodyti surinkti netinkami įrodymai (tai atsitinka labai retai, nes įrodymų negalima įvertinti prieš juos surenkant);
- įrodymų negalima gauti;
- įrodymai yra nepriimtini, pvz., piktnaudžiaujant procesinėmis teisėmis pareikštas nepagrįstas ieškinys arba liudytojų konfidencialumo pareigai prieštaraujantys įrodymai (išskyrus atvejus, kai jie nuo šios pareigos atleidžiami);
- įrodymus teismas renka savo nuožiūra, pvz., nustatant nuostolių dydį pagal Civilinio proceso kodekso 287 straipsnį;
- faktinė aplinkybė buvo galutinai nustatyta kitoje byloje ir abi šalys privalo jos laikytis;
- prašymas buvo pateiktas suėjus terminui (Civilinio proceso kodekso 296 straipsnio 1 dalis);
- įrodymus rinkti trukdo neapibrėžtos trukmės kliūtis, susijęs terminas pasibaigė ir bylos nagrinėjimas užtruktų dėl kitų priežasčių (Civilinio proceso kodekso 356 straipsnis).

2.4 Kokios būna įrodinėjimo priemonės?

Yra penkios oficialaus įrodymų rinkimo rūšys.

- Teismo atliekama vizualinė apžiūra, Civilinio proceso kodekso 371–372a straipsniai

Tai yra bet kokia tiesioginė fizinė apžiūra, kurią teisėjas atlieka siekdamas surinkti įrodymus. Kitaip nei šiek tiek klaidinantis terminas „vaizdinis nagrinėjimas“ (vok. *Augenschein*), toks tyrimas suprantamas ir kaip lietimasis, uodimas, klausymas ir ragavimas. Todėl šiuo atveju taip pat gali būti renkami garso ir vaizdo įrašai, duomenų saugojimo laikmenos.

- Liudytojų parodymai, Civilinio proceso kodekso 373–401 straipsniai

Liudytojai gali patvirtinti praeities įvykius, kuriuos jie patys matė. Liudyti gali tik tie asmenys, kurie nėra ginčo šalys.

Jeigu liudytojas privalo turėti specialiųjų žinių, kad galėtų suprasti faktines aplinkybes, jis yra ne liudytojas, o ekspertas (vok. *sachverständiger Zeuge*, Civilinio proceso kodekso 414 straipsnis), pvz., skubiosios pagalbos gydytojo pareiškimas byloje dėl nelaimingo atsitikimo metu patirtų sužalojimų.

- Ekspertų parodymai, Civilinio proceso kodekso 402–414 straipsniai

Ekspertas (vok. *Sachverständiger*) suteikia teisėjui specialiųjų žinių, kurių jam reikia vertinant faktines aplinkybes. Ekspertai patys nenustato faktinių aplinkybių. Tikimasi, kad jie pateiks vertinimą remdamiesi tik jiems nurodytomis faktinėmis aplinkybėmis (vok. *Anschlussstatsachen*).

Tik tuomet, kai faktinėms aplinkybėms nustatyti yra reikalingos ekspertų specialiosios žinios, gali būti kreipiamasi į ekspertą, kad šis pateiktų savo išvadą. Pavyzdys būtų gydytojo diagnozė.

Privataus eksperto išvada, kurią užsakė viena iš šalių, gali būti priimama kaip eksperto įrodymai tik išimtiniais atvejais ir tik sutikus abiem šalims.

- Dokumentiniai įrodymai, Civilinio proceso kodekso 415–444 straipsniai

Pagal Civilinio proceso kodeksą dokumentai yra rašytiniai pareiškimai, kuriais galima pateikti ginčijamų šalių pareiškimų įrodymus. Įstatyme nustatyta nevienoda viešųjų dokumentų (Kodekso 415, 417 ir 418 straipsniai) ir privačiųjų dokumentų (416 straipsnis) įrodomoji vertė.

- Šalių apklausa, Civilinio proceso kodekso 445–455 straipsniai

Šalių apklausa papildo kitas įrodymų formas ir yra priimtina tik siekiant papildyti pagrindinius įrodymus (Civilinio proceso kodekso 445 straipsnio 2 dalis). Iš esmės šalis, turinti prievolę pateikti įrodymus, gali pateikti tik prašymą apklausti priešingą šalį (445 straipsnio pirmas sakiny). Be to, šalys gali būti apklausiamos tik priešingai šaliai arba teismui sutikus.

Kita vertus, neoficialiai renkant įrodymus, teismas gali tinkamu būdu surinkti reikiamus įrodymus. Kad būtų galima surinkti įrodymus, nutarties dėl įrodymų ar parodymų išklauso datos priimti nereikia. Įrodymų rinkimo priemonės gali būti ne tik oficialios (žr. pirmiau), bet ir, pavyzdžiui, oficiali informacija ir ataskaitos iš valdžios institucijų, neoficialios užklauso telefonu arba raštu, garso ir vaizdo įrašų bei duomenų įrašų naudojimas. Teismas gali naudotis bet kokiomis įmanomomis priemonėmis, kad įgytų žinių, reikalingų faktinėms aplinkybėms nustatyti; jo galimybės tai padaryti ribojamos tik tais atvejais, kai mokslo žinios ir logikos principai lemia, kad nebus sužinota nieko daugiau arba kad tam tikrus įrodymus reikia pripažinti neleistiniais. Pagal Šeimos bylų ir ne ginčo tvarka nagrinėjamų bylų proceso įstatymą nagrinėjamose bylose įrodymų rinkimo rezultatai protokoluojami (Įstatymo 29 straipsnio 3 dalis).

2.5 Kaip gaunami liudytojų parodymai? Ar ekspertų įrodymai gaunami kita tvarka? Kokia tvarka teikiami rašytiniai įrodymai ir eksperto išvados (nuomonės)?

Atsižvelgiant į principą, pagal kurį teismas laisvai vertina įrodymus, visiems įrodymams suteikiamas vienodas statusas; įrodomosios vertės skirtumų nėra. Skiriasi tik įrodymų rinkimo rūšys:

Liudytojai

Kiekvienas liudytojas turi būti apklausiamas atskirai ir nedalyvaujant kitiems liudytojams, kurie bus apklausiami vėliau (Civilinio proceso kodekso 394 straipsnio 1 dalis). Prieštaraujančius parodymus pateikiantys liudytojai gali būti apklausiami surengiant akistatą (394 straipsnio 2 dalis).

Liudytojai prieš apklausą yra įspėjami, kad turi sakyti tiesą, ir dėl to jų gali būti prašoma prisiekti (395 straipsnio 1 dalis). Pirmiausia liudytojų prašoma nurodyti savo asmeninę informaciją (395 straipsnio 2 dalis), paskui jie apklausiami dėl bylos dalyko (396 straipsnis). Teismas stengiasi užtikrinti, kad liudytojai duotų kuo labiau su apklauso dalyku susijusius parodymus. Jis taip pat gali užduoti papildomų klausimų liudytojams, kad išsiaiškintų aplinkybes arba užtikrintų, kad jų parodymai būtų išsamūs.

Šalys turi teisę dalyvauti apklausiant liudytojus ir užduoti jiems klausimų. Paprastai procese, kuriame privaloma būti atstovaujama advokato, šalims leidžiama tik pateikti klausimus, kurie bus užduoti liudytojams, o teisinis atstovas liudytojus gali apklausti tiesiogiai (397 straipsnis).

Taisyklės, kuriomis reglamentuojama liudytojų apklausa, taikomos ekspertų pateikiamiems įrodymams ir šalių apklausai (402 ir 451 straipsniai).

Dokumentai

Iš esmės dokumentiniai įrodymai pateikiami pristatant dokumentą. Jeigu įrodymus pateikianti šalis neturi atitinkamo dokumento, tačiau ji turi priešingą šalį arba trečioji šalis, įrodymus pateikianti šalis gali prašyti, kad teismas lieptų priešingai šaliai arba trečiajai šaliai pateikti dokumentą (Civilinio proceso kodekso 421 ir 428 straipsniai). Pareiga pateikti dokumentus yra nustatyta civilinėje teisėje ir ji taikoma tais atvejais, kai įrodymus pateikiantis asmuo turi teisę reikalauti, kad priešingą šalį arba trečioji šalis atiduotų arba pateiktų dokumentą (422 straipsnis). Norint taikyti šią pareigą, būtini *prima facie* pagrindai (424 straipsnio 5 dalies antras sakiny). Rašytinės ekspertų ataskaitos arba išvados yra dokumentai, kaip jie apibrėžti Civilinio proceso kodekse.

2.6 Ar tam tikros įrodinėjimo priemonės yra svaresnės už kitas?

Iš esmės ne. Remiantis principu, pagal kurį teismas laisvai vertina įrodymus, ir Civilinio proceso kodekso 286 straipsniu, visiems įrodymams suteikiamas vienodas statusas. Teismo atliekamo vertinimo pagrindą sudaro visi surinkti įrodymai. Tik išimtiniais atvejais teisėjai privalo laikytis taisyklių, kuriomis reglamentuojami įrodymai: pvz., tai yra taisyklės, kurios taikomos bylos medžiagos pagal Civilinio proceso kodekso 165 straipsnį, teismo sprendimo pagal 314 straipsnį arba kitų dokumentų pagal 415–418 straipsnius įrodomajai vertei.

2.7 Ar tam tikri faktai turi būti įrodyti tik tam tikromis įrodinėjimo priemonėmis?

Ne, Civilinio proceso kodekse nenustatytos jokios privalomos įrodymų formos, susijusios su konkrečių faktinių aplinkybių įrodymu.

Tam tikrų rūšių bylose taikomos išimtys. Bylose, susijusiose su aktais ir įsakomaisiais vekseliais, ieškinį pagrindžiančių faktinių aplinkybių įrodymai gali būti pateikiami tik dokumentų forma, o visų kitų faktinių aplinkybių įrodymai priimami tik dokumentų forma arba apklausiant šalis (kodekso 592 straipsnis ir tolesni straipsniai).

Tam tikrose bylose, kuriose giliai kišamasi į pagrindines teises, įstatyme numatyta galimybė privalomai gauti eksperto išvadą, pavyzdžiui, iki globėjo skyrimo arba iki prievartinio nukreipimo priemonės (Šeimos bylų ir ne ginčo tvarka nagrinėjamų bylų proceso įstatymo 280 ir 312 straipsniai).

2.8 Ar įstatyme nustatyta liudytojų pareiga duoti parodymus?

Visi liudytojai, kurie priklauso Vokietijos teismų jurisdikcijai ir buvo tinkamai iškviešti liudyti, turi atvykti į teismo posėdį, duoti parodymus ir prisiekti.

Liudytojo pareiga duoti parodymus taip pat reiškia pareigą patikrinti, ką jis žino remiantis dokumentais, ir atgaivinti savo atmintį (Civilinio proceso kodekso 378 straipsnis). Liudytojai neturi pareigos aiškintis faktinių aplinkybių, kurių jie nežino.

2.9 Kokiais atvejais jie gali atsisakyti duoti parodymus?

Civilinio proceso kodekse skiriamos liudytojų teisės neduoti parodymų dėl asmeninių priežasčių (Civilinio proceso kodekso 383 straipsnis) ir dėl esminių priežasčių (384 straipsnis). Liudytojų teisė atsisakyti liudyti pagal Civilinio proceso kodekso 383 straipsnį yra pagrįsta jų šeiminiiais santykiais arba profesinio pasitikėjimo pareiga. Taip siekiama išvengti interesų konflikto.

Liudytojų teisė atsisakyti liudyti dėl asmeninių priežasčių taikoma susižadėjusiems asmenims (1 punktas), sutuoktiniams (2 punktas) ir civilinę partnerystę sudariusiems asmenims (3 punktas) santuokos ar civilinės partnerystės metu ir netgi nutraukus santuoką ar civilinę partnerystę. Kiekvienas asmuo, kuris yra arba buvo kraujo arba santuokos ryšiais tiesiogiai susijęs su šalimi, arba turi arba turėjo trečiojo laipsnio šoninius giminytės santykius, arba kuris yra arba buvo šoninės linijos giminitis pagal antrojo laipsnio santuoką, taip pat negali būti įpareigojamas duoti parodymų (3 punktas). Šoniniai giminytės santykiai reiškia, kad tai yra ne tiesioginė giminystė, o kilmė iš to paties trečiojo asmens. Kraujo santykio laipsnis arba santuokos laipsnis nustatomas pagal tarpinių gimimų skaičių.

Pagal Civilinio proceso kodekso 383 straipsnio 1 dalies 4 punktą dvasininkai, asmenys, kurie yra arba buvo periodinės spaudos ar radijo ir televizijos programų profesionalūs rengėjai, gamintojai arba platintojai (5 punktas), ir asmenys, kuriems, atsižvelgiant į jų pareigas ar profesiją, yra patikėta informacija, kurios negalima atskleisti dėl šios informacijos pobūdžio arba dėl teisinės nuostatos (6 punktas), nėra įpareigoti duoti parodymų.

Liudytojų teisė atsisakyti duoti parodymus dėl profesinių priežasčių taikoma visai pirmiau nurodytų asmenų dėl jų konkrečios padėties žinomai informacijai.

Kita vertus, Civilinio proceso kodekso 384 straipsnyje nustatyta liudytojų teise atsisakyti duoti parodymus siekiama apsaugoti juos nuo parodymų davimo neigiamų pasekmių. Liudytojams suteikiama tik teisė neatsakyti į konkrečius klausimus, tačiau nesuteikiama teisė apskritai atsisakyti duoti parodymus.

Teisė atsisakyti duoti parodymus pagal 384 straipsnį taikoma klausimams, į kuriuos atsakydamas liudytojas arba šeiminiiais santykiais, nurodytais Kodekso 383 straipsnyje (1 punktas), susijęs asmuo patirtų tiesioginių finansinių nuostolių arba atskleistų negarbingą savo elgesį, arba dėl atsakymų į šiuos klausimus jiems galėtų grėsti baudžiamoji arba administracinė atsakomybė (2 punktas). Liudytojai taip pat neturi atsakyti į klausimus, jeigu taip būtų priversti atskleisti profesinę arba verslo paslaptį (3 punktas).

Civilinio proceso kodekso 385 straipsnyje nustatytos įvairios išimtys, susijusios su liudytojų teise atsisakyti duoti parodymus. Ypač reikia atkreipti dėmesį į 385 straipsnio 2 dalį, pagal kurią dvasininkai ir asmenys, kurie, remiantis materialine teise, pagal 383 straipsnio 1 dalies 6 punktą neprivalo duoti parodymų, yra atleidžiami nuo

pareigos neatskleisti informacijos ir dėl to jiems atkuriami prievolė duoti parodymus.

2.10 Ar atsisakęs liudyti asmuo gali būti nubaustas arba priverstas duoti parodymus?

Taip. Jeigu liudytojas, kuriam tinkamai įteiktas šaukimas, neatvyksta, teismas pagal Civilinio proceso kodekso 380 straipsnio 1 dalį paskirs jam administracinę baudą ir, jeigu ji nebus sumokėta, paskirs laisvės atėmimo bausmę. Bauda yra nuo 5 EUR iki 1 000 EUR (Baudžiamojo kodekso įvadinio įstatymo (vok. *Einführungsgesetz zum Strafgesetzbuch*) 6 straipsnio 1 dalis), o laisvės atėmimo bausmė gali būti nuo vienos dienos iki šešių savaičių (to paties įstatymo 6 straipsnio 2 dalis). Liudytojai taip pat turi apmokėti dėl jų neatvykimo atsiradusias išlaidas.

Jeigu liudytojas neatvyksta ir antrą kartą, pagal Civilinio proceso kodekso 380 straipsnio 2 dalį jis gali būti prievarta atvesdintas į teismo posėdį, be to, jam taip pat bus skirta administracinė nuobauda. Šios priemonės nebus vykdomos liudytojui pateikus tinkamą neatvykimo į teismo posėdį laiku paaiškinimą. Jeigu per nustatytą terminą toks paaiškinimas nepateikiamas, liudytojas turės įrodyti, kad nebuvo atsakingas už vėlavimą (Kodekso 381 straipsnis).

Jeigu liudytojas atsisako liudyti arba prisiekti nenurodęs priežasties arba nurodęs priežastį, kuri galiausiai buvo pripažinta nepagrįsta, jam gali būti taikomos tos pačios Civilinio proceso kodekso 390 straipsnio 1 dalyje nurodytos priemonės, kaip ir tos, kurios taikomos liudytojui, neatvykusiam į teismą ir nepateikusiam paaiškinimo. Jeigu liudytojas antrą kartą atsisako duoti parodymus, jis gali būti sulaikytas siekiant gauti parodymus, tačiau tik tol, kol teismas nagrinėja bylą (Kodekso 390 straipsnio 2 dalis).

2.11 Ar yra asmenų, iš kurių negali būti gaunami įrodymai?

Ne, bendro draudimo būti liudytoju nėra. Visi asmenys, kurie, atsižvelgiant į jų brandą, gali pateikti su faktinėmis aplinkybėmis susijusias pastabas ir suprasti jiems užduodamus klausimus bei atsakyti į juos, gali būti liudytojais, nepaisant jų amžiaus ar galėjimo sudaryti teisinius sandorius.

Nėra konkrečių taisyklių, kuriomis būtų reglamentuojama asmenų, anksčiau baustų už tyčinį melagingų parodymų davimą arba priesaikos sulaužymą, padėtis.

Asmuo negali būti liudytoju, jeigu tiesiogiai dalyvauja byloje kaip šalis arba šalies teisinis atstovas. Išimtis taikoma šalių bendrininkavimo atveju dėl faktinių aplinkybių, kurios yra išimtinai susijusios su kitomis šalimis bendrininkėmis. Tam tikromis aplinkybėmis atstovas gali būti liudytoju, jeigu byloje nagrinėjamas klausimas nėra susijęs su klausimais, dėl kurių jis atstovauja šaliai. Pavyzdžiui, registruotas atstovas gali duoti parodymus dėl faktinių aplinkybių, nesusijusių su jo pareigomis byloje, kurioje jo atstovaujamas asmuo yra šalis.

Atitinkamas laikas, kurį asmuo turi atvykti kaip liudytojas, visada yra jų apklausos laikas.

2.12 Kokį vaidmenį atlieka teisėjas ir šalys apklausiant liudytoją? Kokiomis sąlygomis liudytoją galima apklausti per vaizdo konferenciją ar naudojant kitas technologijas?

Liudytojus apklausia teisėjas arba teisėjai. Atlikti liudytojų apklausą taip pat gali būti pavedama vienam bylą nagrinėjančio teismo pareigūnui arba kitam teismui, jeigu nuo pat pradžių galima daryti prielaidą, kad bylą nagrinėjantis teismas galės tinkamai įvertinti įrodymų rezultatai net ir nesusidaręs tiesioginio įspūdžio apie įrodymų rinkimo eigą.

Kiekvienas liudytojas turi būti apklausiamas atskirai ir nedalyvaujant kitiems liudytojams, kurie bus apklausiami vėliau (Civilinio proceso kodekso 394 straipsnio 1 dalis). Prieštaraujančius parodymus pateikiantys liudytojai gali būti apklausiami surengiant akistatą (394 straipsnio 2 dalis).

Šalys turi teisę dalyvauti apklausiant liudytojus ir užduoti jiems klausimų. Paprastai procese, kuriame privaloma būti atstovaujama advokato, šalims leidžiama tik pateikti klausimus, kurie bus užduoti liudytojams, o teisinis atstovas liudytojus gali apklausti tiesiogiai (397 straipsnis).

Liudytojai gali būti apklausiami vaizdo konferencijos būdu, jeigu teismas leidžia tai daryti (tik vienos iš šalių prašymu (Civilinio proceso kodekso 128a straipsnio 2 dalis).

3 Įrodymų vertinimas

3.1 Ar teismui priimant sprendimą taikomi apribojimai, jeigu šalis įrodymus gavo neteisėtai?

Iš esmės civiliniame procese nėra teisės aktų, kuriais teismui būtų draudžiama atsižvelgti į konkrečius įrodymus. Vienintelė išimtis – teismas negali atsižvelgti į teismo sprendimus, kurie buvo pašalinti arba turi būti pašalinti iš Federalinio centrinio registro (Federalinio centrinio registro (vok. *Bundeszentralregistergesetz*) 51 straipsnis).

Tačiau teismui gali būti draudžiama civiliniame procese atsižvelgti į tam tikrus įrodymus pagal Federalinio Konstitucinio Teismo (vok. *Bundesverfassungsgericht*) praktiką, jeigu neteisėtai pažeidžiamos Konstitucijoje saugomos įrodymus ginčijančios šalies pagrindinės pozicijos, visų pirma žmogaus orumas ir bendrosios asmeninės teisės, ir tai nepateisinama kokia nors išimtimi. Reikia pasverti naudą ir interesus, atsižvelgiant į visas konkrečios bylos aplinkybes.

Pagal šią Teismo praktiką, pavyzdžiui, teismas paprastai negali išklausti įrodymų, gautų slapta įrašant garsą, naudojant mažus siūstuvus, kryptinius mikrofonus arba interkomus pokalbiams pasiklausyti, ir negali naudoti neteisėtai gautų asmeninių įrašų, pvz., dienoraščių arba intymių laiškų.

Tačiau visais šiais atvejais kiekvieną kartą atskirai gali būti nuspręsta, kad išimties tvarka esama svarbesnių priešingų teisių, kuriomis gali būti pateisinamas leidimas naudoti neteisėtai gautus įrodymus, tačiau tik tuo atveju, jeigu tai neturi įtakos asmens privataus gyvenimo esminei sričiai.

Sprendimas, ar įrodymai turi būti atmetami dėl procesinės normos pažeidimo, turi būti priimamas atskirai atsižvelgiant į kiekvieną tokią procesinę normą. Proceso ir teismo posėdžio trūkumai gali būti ištaisyti pagal Civilinio proceso kodekso 295 straipsnio 1 dalį. Pavyzdžiui, šalies kaip liudytojos apklausa yra procesinis trūkumas, kurį galima ištaisyti, t. y. įrodymai gali būti panaudoti, jeigu šalys sutinka netaikyti atitinkamos normos arba nepareiškė prieštaravimo dėl trūkumo iki vėlesnio teismo posėdžio pabaigos. Informacijos apie liudytojų teisę atsisakyti duoti parodymus nepateikimas taip pat gali būti ištaisytas pagal Kodekso 295 straipsnio 1 dalį.

Tačiau negalima atsisakyti laikytis normų, susijusių su viešuoju interesu (295 straipsnio 2 dalis). Teismas savo iniciatyva turi atsižvelgti į visas aplinkybes, pvz., išankstines bylos nagrinėjimo sąlygas, apeliacinio skundo priimtinumą ir teisėjų nušalinimą.

3.2 Ar mano parodymai bus laikomi įrodymais, jeigu esu bylos šalis?

Kaip jau paaiškinta atsakyme į 2.4 klausimą, šalių apklausa tam tikromis aplinkybėmis gali būti naudojama kaip įrodymų šaltiniu. Tokių įrodymų įrodomąją galią teismas nustato savo nuožiūra (Civilinio proceso kodekso 286 straipsnis).

4 Ar ši valstybė narė pagal Reglamento dėl įrodymų rinkimo 2 straipsnio 1 dalį nurodė kitas institucijas, kompetentingas rinkti įrodymus teismo proceso civilinėse ar komercinėse bylose tikslais pagal šį reglamentą? Jei taip, kokiose bylose jos yra kompetentingos rinkti įrodymus? Ar jos gali prašyti tik surinkti įrodymus, ar taip pat padėti rinkti įrodymus remiantis kitos valstybės narės prašymu? Taip pat žr. pranešimą pagal Reglamento dėl įrodymų rinkimo 2 straipsnio 1 dalį

Ne.

■ Paskutinis naujinimas: 22/12/2025

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos Europos teismo tinklo kontaktinės įstaigos. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Nei Europos teismas, nei Europos Komisija nepriima atsakomybės ar įsipareigojimų dėl šiame dokumente pateiktos

arba nurodytos informacijos arba duomenų. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisykles rasite puslapyje „Teisinė informacija“.